

МІНІСТЕРСТВО ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Буткевич С. А.

Загальновідомо, що поштовий зв'язок як основний загальнодоступний засіб адресного спілкування громадян і один з основних способів взаємодії суб'єктів ринкових відносин впливає на формування соціально-економічної політики держави. Відповідно до Всесвітньої поштової конвенції, в основі зобов'язань країн-членів Всесвітнього поштового союзу є забезпечення реалізації права користувачів на доступ до високоякісних основних послуг поштового зв'язку за доступними цінами.

Протягом останніх 25 років структура попиту та пропонування на світовому ринку послуг поштового зв'язку значно змінилася через глобалізацію й технологічний прогрес у галузі масових комунікацій. Разом з цим, лібералізація ринку дала змогу операторам поштового зв'язку недержавної форми власності провадити діяльність у найбільш прибуткових сегментах, що призводить не тільки до зменшення обсягу доходів Українського державного підприємства поштового зв'язку "Укрпошта" [1], а й до зростання можливостей використання операторів поштового зв'язку інших установ, які проводять фінансові операції з переказу грошей, задля легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму.

Законом України "Про поштовий зв'язок" визначені правові, соціально-економічні й організаційні основи діяльності у сфері надання послуг поштового зв'язку, а також урегульовані відносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, операторами поштового зв'язку й користувачами їх послуг. Водночас у цьому Законі переказ грошових коштів (поштовий переказ) визначено як послуга поштового зв'язку щодо виконання доручення користувача на пересилання та виплату адресату зазначеної ним суми грошей [2]. Утім, жодних згадувань у вказаному законодавчому акті щодо організаційно-правових засад для діяльності операторів поштового зв'язку у сфері запобігання та протидії легалізації злочинних доходів немає.

У зв'язку з прийняттям антилегалізаційного закону в новій редакції (травень 2010 р.) [3] первинно функції з регулювання й нагляду за відповідною діяльністю операторів поштового зв'язку (у частині здійснення ними переказу грошей) покладено на Міністерство транспорту та зв'язку України. Проте вже в грудні 2010 р. з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, усунення дублювання їх повноважень, забезпечення скорочення чисельності управлінського апарату й витрат на його утримання, підвищення ефективності державного управління було прийнято рішення про створення Міністерства інфраструктури України, Державної автотранспортної служби України, Державної авіаційної служби України, Державної служби зв'язку України, Державної служби морського й річкового транспорту України шляхом реорганізації Міністерства транспорту та зв'язку України [4]. Однак надалі Державна служба зв'язку України, яка мала виконувати роль суб'єкта державного фінансового моніторингу, була ліквідована. Функції останньої (за винятком антилегалізаційних заходів) були покладені на Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації

України - центральний орган виконавчої влади, який став правонаступником Державної служби зв'язку України й Державної адміністрації зв'язку [5, 42-43].

Отже, тривалий час діяльність операторів поштового зв'язку як суб'єктів первинного фінансового моніторингу залишалася без належного регулювання й нагляду з боку центральних органів виконавчої влади. Відтак, завдання й функції суб'єкта державного фінансового моніторингу були покладені на Міністерство інфраструктури України лише в червні 2012 р. [6]. Узагальнюючи викладене, з'ясування ролі та місця Міністерства інфраструктури України в системі антилегалізаційних заходів, а також визначення перспектив його подальшої діяльності як суб'єкта державного фінансового моніторингу є актуальними й своєчасними.

Окремі аспекти запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму розглядалися у наукових працях Л.І. Аркуші, О.М. Бандурки, А.С. Беніцького, В.А. Журавля, О.В. Київець, А.О. Клименка, О.Є. Користіна, І.Є. Мезенцевої, С.В. Симов'яна, О.О. Чаричанського тощо. Втім, незважаючи на значний доробок науковців і практичний інтерес до цієї проблематики, діяльність Міністерства інфраструктури України як суб'єкта державного фінансового моніторингу потребує самостійного комплексного всебічного дослідження. Зазначені обставини обумовили вибір теми цієї наукової розвідки й свідчать про її значущість для подальшої оптимізації національної антилегалізаційної системи.

Нині Міністерство інфраструктури України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні й забезпеченні реалізації державної політики у сферах авіаційного, автомобільного, залізничного, морського й річкового, міського електричного транспорту та у сферах використання повітряного простору України, туризму, діяльності курортів, метрополітенів, дорожнього господарства, надання послуг поштового зв'язку, забезпечення підготовки та реалізації в Україні інфраструктурних проектів для виконання завдань і заходів з підготовки й проведення в Україні міжнародних спортивних подій, забезпечення безпеки руху, навігаційно-гідрографічного забезпечення судноплавства, торговельного мореплавства (центральний орган виконавчої влади у сфері транспорту, дорожнього господарства, надання послуг поштового зв'язку, туризму та інфраструктури) [7].

Що стосується функцій Міністерства інфраструктури України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, то Міністерство відповідно до покладених на нього завдань у сфері надання послуг поштового зв'язку здійснює відповідно до законодавства державний контроль і нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу (операторів поштового зв'язку) у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму (п. 4.11.5 Положення) [7]. При цьому спеціалізованим структурним підрозділом Міністерства в цій сфері є відділ внутрішніх розслідувань і запобігання корупційним та економічним правопорушенням.

Згідно з абзацом другим ч. 3 ст. 5 і п. 6 ч. 1 ст. 14 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” Міністерство інфраструктури України також визначено як один із суб’єктів державного фінансового моніторингу, який здійснює державне регулювання й нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму щодо операторів поштового зв’язку (у частині здійснення ними переказу грошей) [3].

Далі докладно розглянемо основні нормативно-правові акти Міністерства інфраструктури України в цій сфері.

Окрім міжнародного співробітництва в цій сфері, загальні засади якого визначені в ст. 21 і частинах 8 і 9 ст. 22 антилегалізаційного Закону [3], наказом від 26.11.2012 № 707 врегульовано процедуру застосування запобіжних заходів суб’єктами первинного фінансового моніторингу до країн, які не виконують або неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, і до клієнтів (користувачів послуг) з таких країн. Так, щодо клієнтів з ризикованих країн оператори поштового зв’язку повинні вживати таких заходів: забезпечувати їх посилену ідентифікацію; забезпечувати збір необхідної інформації про зміст їх діяльності, фінансовий стан, репутацію; вживати заходів щодо перевірки достовірності й повноти інформації, отриманої від клієнта; приділяти підвищену увагу фінансовим операціям клієнта, що мають високий ступінь ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму. Крім цього, оператори поштового зв’язку можуть встановлювати додаткові запобіжні заходи щодо ризикованих країн і клієнтів з цих країн залежно від специфіки своєї діяльності [8].

Водночас факти порушень вимог антилегалізаційного законодавства виявляються службовими особами Міністерства інфраструктури України під час здійснення нагляду за діяльністю відповідних суб’єктів первинного фінансового моніторингу, зокрема шляхом проведення планових і позапланових перевірок, також виїзних [9]. При цьому суб’єктами перевірки є суб’єкти первинного фінансового моніторингу (оператори поштового зв’язку) та/або його відокремлені підрозділи.

Відтак, плановою вважається перевірка діяльності суб’єкта первинного фінансового моніторингу, яка передбачена в плані проведення перевірок (проводиться не частіше ніж один раз на рік), а позаплановою - яка не передбачена в такому плані (може проводитися й без попереднього повідомлення). У свою чергу, під безвиїзною перевіркою розуміється планова або позапланова перевірка суб’єкта первинного фінансового моніторингу уповноваженими посадовими особами Міністерства інфраструктури України, не пов’язана з їх виходом за місцезнаходженням суб’єкта первинного фінансового моніторингу. Відповідно, виїзна перевірка - пов’язана з виходом цих осіб за місцезнаходженням суб’єкта первинного фінансового моніторингу [10].

З метою врегулювання цих і суміжних питань наказом від 26.11.2012 р. № 708 затверджено положення про комісію Міністерства інфраструктури України з питань застосування санкцій за порушення вимог Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансу-

ванню тероризму” та/або нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації: (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Зокрема, до повноважень цієї Комісії належать:

- розгляд актів перевірок суб’єктів первинного фінансового моніторингу, державне регулювання й нагляд за якими у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 14 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” здійснюється Міністерством інфраструктури України, а саме операторів поштового зв’язку (у частині здійснення ними переказу грошових коштів), документів, які підтверджують факти порушень вимог антилегалізаційного законодавства, заперечень до актів перевірок (за наявності) та інших матеріалів перевірок;

- вирішення питань про застосування до зазначених суб’єктів первинного фінансового моніторингу санкцій за порушення вимог антилегалізаційного законодавства;

- визначення розміру штрафу [11].

На підставі наказу від 03.08.2012 р. № 156-Г під час здійснення державного фінансового моніторингу складає протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 166⁹ і 188³⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності, уповноважені начальник, заступник начальника та головні спеціалісти відділу внутрішніх розслідувань і запобігання корупційним і економічним правопорушенням Міністерства інфраструктури України [12].

Спільним наказом Міністерства фінансів України й Міністерства інфраструктури України від 26.03.2013 р. № 426/184 врегульовано порядок обміну інформацією між Держфінмоніторингом України та Міністерством інфраструктури України для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб’єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму [13].

Зокрема, Держфінмоніторинг України надає Міністерству інфраструктури України інформацію щодо ефективності заходів, що вживаються суб’єктами первинного фінансового моніторингу, нагляд за якими здійснює Міністерство, для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а саме: статистичні дані щодо фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, які отримані Держфінмоніторингом України від суб’єктів первинного фінансового моніторингу; статистичні дані щодо помилок, допущених суб’єктами первинного фінансового моніторингу при поданні інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу; інформацію про стан обліку суб’єктів первинного фінансового моніторингу в Держфінмоніторингу України; інформацію про виявлені Держфінмоніторингом України факти, що можуть свідчити про порушення суб’єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; інформацію щодо складених Держфінмоніторингом України протоколів про адміністративні правопорушення, вчинені посадовими

особами суб'єктів первинного фінансового моніторингу, і результатів їх розгляду; відомості про аналіз Держфінмоніторингом України методів і фінансових схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Продовжуючи тему інформаційного забезпечення антилегалізаційних заходів, вкажемо на суттєве упущення національного законодавства в цій сфері - Міністерство інфраструктури України не віднесено до основних суб'єктів Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму [14]. На нашу думку, указана прогалина в антилегалізаційному законодавстві потребує усунення в стислі строки.

Відповідно до наказу від 01.04.2013 р. № 199 затверджено Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання й нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство інфраструктури України, яке визначає:

1) правовий статус працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу, і процедуру його призначення;

2) алгоритм розробки відповідних правил і програм. Так, правила є окремим єдиним внутрішнім документом суб'єкта, який визначає механізм реалізації фінансового моніторингу й спрямований на недопущення використання суб'єкта та його відокремлених підрозділів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму. А програма - окремим внутрішнім документом суб'єкта, який містить план організаційних заходів для проведення фінансового моніторингу.

Такі правила й програми розробляються з урахуванням вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та міжнародних стандартів у цій сфері. Вони охоплюють специфіку проведення фінансового моніторингу за всіма напрямками діяльності суб'єкта і його відокремлених підрозділів;

3) механізм здійснення ідентифікації клієнтів, які проводять фінансові операції, і вивчення їх фінансової діяльності. Зазначені процедури здійснюються в разі: встановлення ділових відносин з клієнтами; виникнення підозри в тому, що фінансова операція може бути пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму; проведення разової фінансової операції без встановлення ділових відносин з клієнтами на суму, визначену ч. 1 ст. 15 Закону [3];

4) процедуру виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу та які можуть бути пов'язані, стосуються або призначені для фінансування тероризму;

5) підстави й порядок зупинення фінансових операцій;

6) забезпечення управління ризиками;

7) підготовку персоналу суб'єкта щодо виконання вимог антилегалізаційного законодавства, що здійснюється шляхом проведення освітньої й практичної роботи та містить: ознайомлення із законодавством України й міжнародними стандартами з питань запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; ознайомлення з внутрішніми документами з питань фінансового моніто-

рингу; вивчення передового досвіду у виявленні фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму; ознайомлення із засобами й прийомами вивчення клієнтів і перевірки інформації щодо їх ідентифікації; ознайомлення з порядком управління ризиками щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, також шляхом проведення практичних занять щодо здійснення ними оцінки ризику з урахуванням встановлених критеріїв ризику [15].

На нашу думку, віднесення Міністерства інфраструктури України до суб'єктів державного фінансового моніторингу не є якимось виключенням з правил. Показово, що в Республіці Узбекистан основними завданнями операторів, провайдерів поштового зв'язку при здійсненні внутрішнього контролю є: здійснення заходів належної перевірки користувачів відповідно до законодавства; виявлення й вивчення бенефіціарних власників, а також джерел походження грошових коштів, що використовуються при здійсненні операцій; виявлення підозрілих операцій на підставі відповідних критеріїв; своєчасне надання підрозділу фінансової розвідки інформації (документів) про підозрілі операції, що виявлені при здійсненні внутрішнього контролю й підлягають повідомленню; призупинення операцій, що підлягають повідомленню в особливих випадках, на три робочі дні з дати, коли ця операція має бути здійснена, та інформування підрозділу фінансової розвідки про таку операцію в день її призупинення; забезпечення конфіденційності відомостей, пов'язаних з протидією легалізації доходів, одержаних від злочинної діяльності, і фінансуванню тероризму; забезпечення зберігання інформації про операції з грошовими переказами, а також ідентифікаційних даних і матеріалів по належній перевірці користувачів протягом строків, установлених законодавством; формування бази даних про здійснення або спроби здійснення підозрілих операцій, особах (керівниках, засновниках), пов'язаних з користувачами, які здійснили підозрілі операції, а також взаємний обмін такою інформацією з державними органами та іншими організаціями згідно з законодавством; виявлення за запитом в клієнтській базі осіб, пов'язаних з фінансуванням терористичної діяльності. Оператори поштового (телеграфного) зв'язку також є суб'єктами первинного фінансового моніторингу в Республіці Білорусь, Республіці Казахстан, Республіці Молдова, Киргизькій Республіці, Республіці Туркменістан, Російській Федерації тощо [16, 192-243].

Отже, одним з пріоритетних напрямів діяльності Міністерства інфраструктури України як суб'єкта державного фінансового моніторингу є запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, тобто життєві заходи з удосконалення антилегалізаційної системи (у частині, що стосується), навчання та надання методичної й методологічної допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу - операторам поштового зв'язку, регулювання й нагляд за діяльністю останніх, удосконалення взаємодії з державними органами, насамперед з Держфінмоніторингом України, тощо. Отже, державний фінансовий моніторинг Міністерства інфраструктури України є сукупністю заходів, що здійснюються останнім з метою виконання вимог і подальшої розбудови антилегалізаційного законодавства (у межах компетенції).

До основних завдань Міністерства інфраструктури

України як суб'єкта державного фінансового моніторингу віднесено: здійснення функцій регулювання й нагляду, спрямованих на підвищення ефективності діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму; всебічний аналіз проведення суб'єктами первинного фінансового моніторингу антилегалізаційних заходів; навчально-методичне забезпечення діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу - розробка методичних рекомендацій, проведення семінарів, нарад, надання відповідної інформації тощо; співробітництво з правоохоронними та іншими державними органами з питань запобігання, виявлення та сприяння документуванню фактів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму, вчинених при переказах грошей за участю операторів поштового зв'язку.

Література

1. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку поштового зв'язку на 2009-2013 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 січ. 2009 р. № 35-р // Офіційний вісн. України. - 2009. - № 5. - Ст. 136.

2. Про поштовий зв'язок: Закон України від 4 жовт. 2001 р. № 2759-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 6. - Ст. 39.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 28 листоп. 2002 р. № 249-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 1. - Ст. 2.

4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 груд. 2010 р. № 1085/2010 // Офіційний вісн. України. - 2010. - № 94. - Ст. 3334.

5. Буткевич С.А. Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України як суб'єкт державного фінансового моніторингу / С. А. Буткевич // матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [“Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті”] (м. Одеса, 23-24 груд. 2011 р.). - Одеса: ОДУВС, 2011. - С. 42-44.

6. Про внесення змін до Указів Президента України від 12 травня 2011 року № 581 та від 30 червня 2011 року № 717: Указ Президента України від 13 черв. 2012 р. № 391/2012 // Офіційний вісн. України. - 2012. - № 46. - Ст. 1810.

7. Про Положення про Міністерство інфраструктури України: Указ Президента України від 12 трав. 2011 р. № 581/2011 // Офіційний вісн. України. - 2011. - № 37. - Ст. 1513.

8. Про затвердження Положення про застосування запобіжних заходів щодо країн, які не виконують або неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міждержавних організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму: Наказ Міністерства інфраструктури України від 26 листоп. 2012 р. № 707 // Офіційний вісн. України. - 2013. - № 1. - Ст. 26.

9. Про затвердження Порядку розгляду Міністерством транспорту та зв'язку України справ про порушення вимог законодавства, що регулює діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та застосування санкцій:

Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 28 верес. 2010 р. № 710 // Офіційний вісн. України. - 2010. - № 82. - Ст. 2895.

10. Про затвердження Порядку проведення перевірок Міністерством транспорту та зв'язку України суб'єктів первинного фінансового моніторингу: Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 15 листоп. 2010 р. № 823 // Офіційний вісн. України. - 2010. - № 96. - Ст. 3418.

11. Про затвердження Положення про Комісію Міністерства інфраструктури України з питань застосування санкцій за порушення вимог Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” та/або нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Наказ Міністерства інфраструктури України від 26 листоп. 2012 р. № 708 // Офіційний вісн. України. - 2013. - № 1. - Ст. 27.

12. Про уповноважених посадових осіб Відділу внутрішніх розслідувань та запобігання корупційним та економічним правопорушенням складати протоколи про адміністративні правопорушення: Наказ Міністерства інфраструктури України від 3 серп. 2012 р. № 156-Г. - К., 2012. - 2 с.

13. Про затвердження порядку обміну інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України та Міністерством інфраструктури України для підвищення ефективності здійснення нагляду за додержанням суб'єктами первинного фінансового моніторингу вимог законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства інфраструктури України від 26 берез. 2013 р. № 426/184 // Офіційний вісн. України. - 2013. - № 33. - Ст. 1187.

14. Про Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 груд. 2003 р. № 1896 // Офіційний вісн. України. - 2003. - № 51. - Т. 1. - Ст. 2674.

15. Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство інфраструктури України: Наказ Міністерства інфраструктури України від 1 квіт. 2013 р. № 199 // Офіційний вісн. України. - 2013. - № 36. - Ст. 1285.

16. Буткевич С.А. Фінансовий моніторинг в Україні (організаційно-правові аспекти): монографія / С.А. Буткевич. - Сімферополь: КРП “Вид-во “Кримнавчпеддерж-видав”, 2010. - 286 с.

Буткевич С.А.

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник Кримського факультету
Одеського державного університету внутрішніх
справ*

Надійшла до редакції: 21.12.2012